

მხედრობა

ქართველ იუნკერთა კავშირის ორგანო.

N° 1

1929 წ. ივნისი. პარიზი.

შინაარსი:

რედაქციისაგან.

პოემიდან გზაზე (ლექსი)—რეო ამონი.

სიმღერა (ლექსი)—რეო ამონი.

წერილი—კლარა მესხი.

ნაწყვეტი—მუსტაფა.

იუნკერის დღიურიდან, ზაგ-ჩეკა—ალ. ხ-ლი

სამხედრო სკოლა—ვ. ნა-ლი.

სამხედრო ხელოვნება აზიაში და ევროპაში—ვ. ნა-ლი.

რუსეთი—ზანგი.

ცნობები.

რედაქციისაგან

ქართველ იუნკრობას ყოველთვის ჰქონდა სურვილი დაეარსებინა საკუთარი ბეჭდვითი ორგანო, რომელშიდაც საშვალეება ექნებოდა გამოეთქვა თავისი სიტყვა და აზრი. წარსულში ამ მხრივ ბევრი ცდა იყო გაწეული. 1922 წელს ქ. ათინაში ლადო მახარაძის რედაქტორობით ქართველ იუნკრებმა გამოუშვეს ჟურნალი «ატროკებული ტვინი» (გამოვიდა სულ სამი ნომერი). ამავე წელს პოლანეთში მყოფ ქართველ იუნკრების ჯგუფმა დაიწყო ჟურნალის წერა—«ჭაბუკის კვნესა», რომელიც ვერ იქნა დამთავრებული. 1924 წ. ნიკ. მათიკაშვილმა დასწერა ჟურნალი «ჩვენი რვეული»; ამ რვეულში მონაწილეობა მიიღო იუნკრების მცირე ნაწილმა. 1926 წ. პრ. აბულაძის რედაქტორობით ვარშავაში გამოვიდა «მთვარიდა». ყველა ზემოდ ჩამოთვლილი ჟურნალი შესრულებულია ხელ-ბეჭდვით და ამ მიზეზის გამო, გამოვიდა თითო-თითო ცალი. მიუხედავად იმისა, რომ ამ ჟურნალებს იუნკრები სცემდნენ, არც ერთი მათგანი არ ატარებს სამხედრო ხასიათს.

როგორც სჩანს, ეს სურვილი, ჟურნალის შექმნისთვის არ იყო დროული, მაგრამ დღემდის სინამდვილეთ ვერ იქცა, და ეს იმიტომ მოხდა, რომ მას იმ დროში გადაუვალი დაბრკოლებები ელოდებოდა წინ.

დღეს, მას შემდეგ რაც სრულიათ ჩამოყალიბდა ქართველ იუნკერთა კავშირი, ამ იდეამ ხარკი შეისხა და ამ გვარად, ჟურნალის გამოცემის საკითხი გადაწყვეტილად უნდა ჩაითვალოს. ჟურნალ «მტკვარი»-ს პირველი ნომერი გამოვიდა პარიზში 1928 წ. ნოემბერში, შაპიროგრაფზე დაბეჭდილი.

დღეს ქართველი იუნკრები სამხედრო სპეციალისტები არიან, მაშასადამე ჟურნალში დიდი ადგილი ექნება დათმობილი სამხე არც დარგს. ამასთანავე ჩვენ ღრმად დარწმუნებული ვართ, რომ სამშობლოს მოწყვეტილნი ქართველი მხედრები, იუნკრებთან ერთად, მონაწილეობას მიიღებენ ამ დარგში, რომ ქართულ მხედრობაში დამყარდეს სულიერი კავშირი და გაერთიანებული ძალებით, გასწიოს მუშაობა სამხედრო მეცნიერების ნიადაგზედ. ამავე დროს ჟურნალს ექნება ფართე ხასიათი და დაუთმობს ადგილს სხვ. დარგებს.

ქართველი იუნკრობა, ქართველ ახალგაზრდობასთან ერთად, დიდ განცდაში და გამოცდაში ჩააყენა ცხოვრებამ საქართველოს ისტორიის ბოლო ხანაში. ახალგაზრდას უნდა ჰქონდეს გაკაფული და გარკვეული შეხედულებები, ხვალის ნება, გადაწყვეტილება და ეროვნული ღრმა შეგნე-

ბით მტკიცეთ უნდა იყოს შეკავშირებული თავისი ქვეყნის ახალგაზრდებთან, რომ დღეს სხოვრებამ არ დაამსხვროს და გადახვეტოს იგი, მაღალია ლაც რომ ამ ძნელად სავალ გზიდან.

ახალგაზრდული ანთებით და აღფრთოვანებით იწყება ამ ჟურნალის გამოცემა ასეთ მძიმე წუთებში და ამავე აღფრთოვანებით გადალახავს იგი სიძნელებებს და საქმიანი მსჯელობით და გადაწყვეტილებით შეხვდება ყოველგვარ მოვლენას.

ახალგაზრდული გატაცებით და ჭაბუკური სულის სისპეტაკით ჩვენი ერის სიყვარული შეგვაკავშირებს და გადაგვარჩენს ქართულ ახალგაზრდობას.

პოეზიდან

გ ზ ა ზ ე

ტფილისო გახსოვს ბევრი ამბები,
ათასი წლები შენს ფერხთა ჰყრია;
შემოგირკინავს ტანს დარაბები
და ისტორიამ ვერ დაგამტვრია.

დიდი წარსული ჰიმნს გეუბნება,
ქართული თვალთ უმწერ სამყაროს;
შენ ვერ დაგლუპავს ჟამთა ბრუნება,
თუნდაც სეცხლები გადმოგაყაროს.

დაგიძარღვია რკინის მკერდები,
ზედ გეჯახება მსოფლიოს ბრუნვა;
მონარქის ქინძა სასტიკ წყვეტებით
ვერ გადმოგდრიკა, ვერ დაგიურვა,

საფირონები ტანს შემოგეწვენ,
მაგრამ გადარჩა შენი კუნთები.
დუღაბა მკერდზედ გადმოგელეწვენ
ვნება აყრილი სხელი სულთნები.

გულს ვერ გაგიჩებს ღალატი, შუღლი,
გზაზე დამდგა ხარ ხმალ-მიშველია;
ქართული მოდგმის ჯიუტი შუბლი
უკვდავებაში აგიშვერია.

მზე თამარ ქაოი გიმშვიდებს მზერას,
გულს გიხალისებს ისანის ღვინი,
სულში იხუტებ რუსთველის ქედრას,
გრძნობებს გიდაგავს მისი სახმილი.

ზურგზედ გაჩნია გარდაუშლელად
ერეკლე მეფის სხენის ნახტომი;
მტრის დასარტყამათ რომ მოგაშველა
დამასკის რკინა, სისხლში ნაწრთობი.

პოეტებს ასმევ სიცოცხლეს პეშვით
თაფლისფერ კალთებს სურნელ-მთვარიანს
დაგიკოცნიან მწყურვალე ეშხით,
აქლე რებულნი შენთან არიან.

რეო ამონი.

ს ი მ დ ე რ ა

სალამოვდება, სა დაიღრუბლა,
მეტეხის ქვემოთ ატირდა მტკვარი
ჩემი სამშობლო სულ დაიღუპა,
გადარჩა ობლად შვიდი ვარსკვლავი.

სალამოვდება სული ღონდება
უბერავს ქარი მძაფრად აფთარი
მომავლნდება შალვა... ოთარი...
და მწუხარება განმეორდება.

სულ ჩამოღამდა უეცარ ქარში,
მოგონებები ფიქრმა არია;
დაგიტირებენ თქვენ თებერვალში...
დღეს სამშობლოში სიმწუხარეა.

სატრფო მადდური თავისი ნებით
სხვას გადაჰყვება, გადავა დრო და..
თქვენ შეგობრებო ჩვენთან იქნებით
ხმალის მოქნევა თუ განმეორდა.

სალამოვდება მწუხრის ზარია,
მაგრამ იმედი სულს არ შორდება.
ოჰ, ყველაფერი ეს სიზმარია
და უფრო მეტად სული ღონდება.

რე-ამონი.

წ ე რ ი ლ ი

მუდამ ეამს დაუფიწყარო და საყვარელო!
ჩემ საწოლ ოთახთან გავაშენე ბაღა შენს სახსოვრად.

მას შემდეგ რაც დაგშორდი გულდასევდებული შევედივარ ყოველ-
თვის ბაღაში და, როცა ყვავილთა თესლოების ნიაფი გადამიღელავს ყმა-
წვილობით აყვავებულ და აღელვებულ გულ-მკერდს, რომელშიაც, მესხე-
თის მაღალ მინდვრებზე გამოსულმა ივერიის მთვარემ ჩამაორთქლა თაფ-
ლის სურნელება, ქალწულის მღელვარებით ვეხუტები ოქროვან ვარდებს
და მაშინ შენ გიგონებ ძვირფასად სახსოვარო.

მხოლოდ, როდესაც ქარი აჭრიალებს ბაღაზე დაკიდებულ ქიშ-
კარს ღრუბლებიან დამეში—მე შენ მოგვლი.

გუშინ როდესაც მეწვია სალამო შიშველ მოსასხამში, შევალე ბაღა-
ში ქიშკარი და შევაცქერდი პას.

ო, რა ტკბილია მშობლიური სა მყუდროებაში...

დავიფიწყე სუყველაფერი და მე შენ მოგიანლოვე.

მინდოდა გამეგო: დაიწვა თუ არა შენი გული!

თუ შენს სხეულში კვალად გიზგიზებს ჩვენი სიყვარულის კოცონი?
(შენ ხომ არ მომწერე რო მსოდნოდა, და).

შენი სული საქართველოს მატიაწა, რომლის ქარვისფერ ფურც-
ლებში შრიალობს საუკუნეები.

მერე იბი რა სწერია იქ?

ჩუ... ჩუ... რებო სანატრელო, ეს ვენახიან კოლხეთის ძველი საიდუმ-
ლოება, არავინმა მოგვპაროს.

შე მაშინ გაგიმხელ მას, როდესაც ყვავილოსან გაზაფხულით აზვირ-
თებულ ჩემს უბეზე დაფხრი შენს სახეს.

ნიაჲმა ღრმად ჩაასო ტუჩი ვარდის კუკურში და ოქროვანი ფურცლე-
ბი აუფართქალა. შემდეგ, მოსრიალდა და შეარხია ჩემ სხეულზე ჩამომ-
დნარი ხაზები. გამოვერკვიე. სახსოვარ ბალხაში ვიჯექი და კვლავ სას
შევსატეროდი.

ო, რა დამტკბარია მყუდროობაში მშობლიური სა...
როდესაც ბაღიდან გადიოდი, ჭიშკართან ორი სრემლი დაგივარდა.
იტირე... იტირე, სანატრელო; სიყვარულისათვის სრემლები ფას-
დაუდებელი მსხვერპლია.

დედა თბილისის მკერდზე მიაბჯინე მუხლი.
ტაბახმელას ქედზე შესდგი მკერდი შენი, რომელიც მედგრად შეა-
ტაკე მოსულ მტერს... და გაანადგურე იგი. იმ გრძნობამ შეიპყრო შენი
მხრები, რომელიც სზოვრობდა ჩვენს წინაპრებში წინად. თეთრ ხმაღს
რომ უშიშრად აღმართავდა, ხოლმე, მძლე მკლავით. რა ბედნიერი ხარ
რომ იხილე ჩვენი წინაპრები, სამარადისო დუმილი რომ დასწოლია დღეს
მათ სზოვრებას.

შენი ვაჟობა შეიქნა მარადისი და ამ უკვდავებაში შეგიყვარე შენ.
ვარდის უბანის ქუჩაზე მოვიჩქაროდი შესახვედრად, როცა მზე-
იუნგრებმა ჩამოიარეთ მახლობლად.

მოუკლავი წყურვილით აგედევნე უკან. ველარ შევხვდით ერთმა-
ნეთს... შენ გამშორდი.

ჩემი საწოლ ოთახთან გავაშენე, შენს მოლოდინში, სახსოვარი ბა-
ღია და მოვრწყავი სრემლებით.

უნდა ვიტირო... უნდა ვიტირო სანატრელო: სიყვარულისათვის
სრემლი ფასდაუდებელი მსხვერპლია.

მტერმა დაიპყრო ჩვენი სამშობლო და ვნება-ატენილი მოზვერის
ზმუილით დამიწყო ძებნა ყველგან. მშიერი ვნებით უნდოდა ხელში ჩავეგ-
დე უნაზესა მხევალთა შორის.

მესხეთის გრძელმა წვიმებმა განბანა ჩემი ტანის მზიური ნაკვთები.
წითელი მსხუნვარების ქვეშ გამევსო ტბილით, ათრთოლებულ მკერდზე,
თაფლა მტევნების კუმპლები. და ჩემი ქალწული მკერდით შევუერთდი
ქართულ დედა მკერდს, რომელსაც შეარხევდნ ჩვენი წინაპარი დედები აა
რომელმაც მისსა სისოცხლე ჩვენს მოდგმას და სილამაზე ქართულ ჯიშს.

ჩეტი სიქალწულე შეიქნა მარადისი და ამ უკვდავებაში შემიყვარე შენ
ამიტომ უნდოდა მტერს ჩაეგდო ხელში ჩემი სისოცხლე.

მაგრამ არასოდეს—არასოდეს.

დღეს სანავარდო გაზაფხულმა ამაყვა და ამამლეოვარა სამაისო
ქალაქში.

ვერასოდეს ვერ ეღირსება...
მთების მწვანე უნავირ წამოდგმული, მკერდ-გამეხებული მომსკდარა

რიონი, საზღაპრო პირ-თეთრი ცხენივ-თ, რომლითაც შეეჭროლდები კოლხეთის დასემულ ველებზე.

ჩვენ უკვდავებაში შევიყვარეთ ერთმანეთი, ჩემო საყვარელო და სა-
ნატრელო...

კლარა მესხი.

ნაქალაქევი, 1928 წ.

ნაწყევბი

1921 წელი. ზაფხულის მიწურული. რა კარგათ მახსოვს ის მხარე, სა-
დაც თავდება შავი ზღვა და მისი ლურჯი ანკარა წყალი პოულობს გამო-
სავალს ბოსფორში! იქვე აშვერილ წალკოტზე მჯდარი, რამდენჯერ გავ-
ყურებდი შავ-ზღვას, თითქოს მსურდა, აქედან ასეთ სიშორიდან, დამენახა
ჩვენ მიერ მიტოვებული მხარე! და როგორ მთელი მკერდით შევისუნთქა-
ვდი ხოლმე, ქარის მოტანილ ჰაერს, ისე მოწყურებული, ვინძლო-იქნებ ამ
ქარში საქართველოდან მობერილი ჰაერიც იყოსქო...

აღმოსავლეთის მზე ათასფერად აელვარებს ბოსფორის წყნარათ მო-
შრიალე ზვირთებს.

ნაპირებიდან გადმოშვერილ ზარბაზნებთან, თუ იქვე მოშორებით,
მწვანე მდელოზედ, ან ასკერთა ყოფილ ყაზარმაში ყველგან შეამჩნევდით
ახლოგაზრდათა პატარ-პატარა ჯგუფებს; ზოგიერთი მათგანი, რაღაც აღე-
ლევებული, გაბრწყინებული თვალებით ლაპარაკობდა, ზოგი მოწყენილათ
შეპყურებდა თავის მეგობარს; ზოგნიც ნაღვლიანათ ერეოდნენ მათ მუსა-
იფში. რა მოხდა ნეტავი? რამ შესცვალა ამ ახლოგაზრდობის გასაოცარი
და ლამაზი სხოვრება? რა იმედი მიეცათ აღზნებულთ! და რა სევდა და-
აწვა ზოგ მათგანს? ვინ არიან ეს უცხო ჰაბუკები ამ შორეულ ნაპირებზე
რომ მისულან? იმ წუთას რომ მათთვის გეკითხათ, უთუოდ თვითონ ვერ
გიპასუხებდნენ თუ რათ მოსულიყვნენ იქ...

მოძრაობაში და მიმოხვრაში აშკარათ ემჩნეოდათ სამხედრო ქცევა.

ბეიუჯ-ლიმანი—აი სად იყვნენ ეს ახლოგაზრდები. აქ შეეფარათ თავი
ქართველ გადმოხვეწილთ რომლის უმრავლესობას შეადგენდა იუნკრობა.
იმ დღეს გამოირკვა რომ იუნკრობის ერთი ნაწილი მიღებულ იქმნა საბე-
რძნეთის მთავრობის მიერ სამხედრო სკოლაში. მაგრამ... მხოლოდ ნაწი-
ლი. მაშ ბიდი სწყვეტს, რომ უნდა გაშორდნენ ერთმანეთს საუკეთესო მე-
გობრები, უნდა მანძილმა გასწყვიტოს ის ძმობის ძაფი, რომელიც გაიბა
მათ შორის ბრძოლის ველზე—საშინელ წამებში, თავდავიწყებით, მამულის
სამსახურით გატაცებაში. ძნელია, ძნელი ამ შემბოჟავ გრძნობათა ახსნა-

გადმოცემა, მხოლოდ მაშინ მძიმე დუმილი მართლაც რომ ბევრის მთქმე-
ლი იყო...

გაბრიელ
გაბრიელ

შორდებიან ერთმანეთს და მათი სხოვრება უზრუნველყოფილი იქ-
ნება, ამასობაში კი უნდა ელოდოს იმ დროს, როდესაც ერთხელ კიდევ
დამტკიცებს თავის მამულიშვილობას.

მაგრამ ისინი რომლებიც რჩებიან? რა მოვლით მათ? და სად გადაი-
სვრის ბედი?

როდის შეხვდებიან ერთმანეთს და შეხვდებიან-კი? ვინ იცის. და ამ-
იტომაც სევდამ აუწვა თვალები, მათ გულს მოაკლდა რაღაც ძალა....

ეს ჯგუფები, შეკრებილნი სხვა და სხვა ადგილს, მსჯელობდნენ კა-
ნათობდნენ, არკვევდნენ ვინ მოხვდა სიაში, ვინ უნდა წავიდეს, ვინ რჩება
და ათასი სხვა...

განვლო რამოდენიმე დღემ. საღამო უამია. მზის წითელი რგვალი
დისკო დააწვა შავ ზღვას. რა თვალ წარმტაცი სურათია!... მთელი ბანაკი
მოძრაობაშია. აგერ მაგიდებს ამწვრივებენ. იქ ბუფეტი იმართება. იქით
რამოდენიმე ახალგაზრდა გართულა სხვრის ოთხში ამოღებით. ყველგან
მხიარულება სუფევს, ხან-გამოშვებით საღამოს ბინდს არღვევს რომელი-
მეს გულიანი სიცილი. ყველა იღებს მონაწილეობას სამზადისში. ვის უმა-
რთავენ ამ ღზინს? ეს საბერძნეთში მიმავალი იუნკრები ეთხოვებიან მათ,
ვინც ეგრე ძვირფასია მათთვის აქ უსხოეთში—ნათესავთ მოშორებულნი.
მაგრამ ქართველი ხშირად არ ემორჩილება სევდას, დარდს, ღზინობს გლ-
ოვის დროსაც და დღეს უნდა იღზინონ; ვინ იცის, იქნებ ეს უკანასკნელი
იყოს ზოგიერთებისთვის...

სიბნელით მოსულ ბოსფორზედ გამოჩნდა პატარა ლამპარი. იგი
ჩვენსკენ მოეშურება, თან და თან დიდდება, უფრო და უფრო ნათლად მო-
სჩანს. ეს, მეორე ხაპირიდან იუნკერს გადმოჰყავს ჩვენი უფროსი - ისიც
ესწრება გამოსათხოვარ ღზინს.

«მოდით ძმებო, დღეს ყველანი ერთად ვიყოთ, ერთი გრძნობით აშ-
ლილნი... ამდენი მეგობარი, ამდენი ქართველი უნდა მივატოვო ხვალ გან-
თიად... და უნდა შევსცურდე უსნაურ ფიქრებით უსხო მხარეში...»

გემზე ვართ. ბოსფორი ატორტმანდა და პატარა ნავეზს არც ისე ეა-
ღვილებათ ჩვენამდე მოღწევა. გამოგვაძილეს, ზოგნი ნაპირიდან უსქერის
ჩვენს მოშორებას, ზოგმა გემამდე მოგვაძილა. გაისმა წასვლის ნიშანი. ყ-
ველანი ძლიერმა გრძნობამ შეგვიპყრო, ბევრის თვალები ჩამოიპრემლა.
მშვიდობით ყველაფე.., ნახვამდის თავისებურად მშვენდნენ ქსტამბოლ...

უფრო ვშორდებით სამშობლო მხარეს...

მეგობრებო, წერილები, ისოდეთ ხშირათ მოიწერეთ. კიდევ მშვი-
დობით...

მუსტაფა

იუნკერის დღიურიდან

ზაკ-ჩეკა

მერვე დღეა რაპ გამოვასხადე შიმშილობა. ღამეა. წყურვილი მაწუხებს. ნეტავი მაინც მალე გათავდებოდეს ყოველივე. ჩემს ოთახში შემოიტანეს გამხდარი, გაფითრებული კაცი — სასვლებში, ფეხშიშველა. შემოიტანეს ოთახში და დააგდეს იატაკზედ. დავაძქერდი კარგათ და ვიპანი; ეს იყო ნიკო ზანდუკელი. ის გრძნობა დაკარგული გადმოიყვანეს სიხის საავადმყოფოდან. რისთვის? თვით გრძნობდა, რომ რაღაც უნდა გადაწყვეტილიყო. თითქმის დარწმუნებული იყო, რომ დახვრეტდნენ, მაგრამ მაინც... მაინც იმედი კიდევ ისმოდა მის კილოში, როდესაც მეკითხებოდა — „დამხვრეტენ, არა“? მითხარი!... მე თვით შიმშილისაგან ძალზე მისუსტებული ვიყავი, ნიკოს ამ მდგომარეობაში ნახვა და ჩემი გამოუტყვეველი მდგომარეობა სულ მიკარგავდნენ აზროვნების ძაღს.

ვამზვიდებდი როგორც შემძლო; ბოლოს მოვიკრიფე მთელი ნებისყოფა და გავიხსენე გიგო ხიმშიაშვილის მიერ ჩემს სატუსაღო ოთახის კედელზე დიდი ასოებით წარწერილი სიტყვები:

„საკანო მძირე, რამდენ გრძნობების ხარ დამსახველი,
რამდენი ქართულ დატანჯულ გულის და აზრთა მცველი,
შენში სხოველობს ჩვენი წამება უკანასკნელი
და აქ მოისპო ჩემი სიცოცხლე აუტანელი“.

და იქვე:

„შიში ვერ ახსნის სიკვდილსა,
სუდია დაღრეჯილობა“.

წაკითხვის შემდეგ ვიგრძენი, თუ როგორ მოემატა ნიკოს ძალა და გადაწყვეტილება. ამ დროს მომესმა ფეხის ხმა და თანაც ელექტრონის სინათლემ გაანათა ზაკ-ჩეკის ეზო, სადაც ჩქარი ნაბიჯით შემოვიდა სიხის ზედამხედველი კომენდანტთან ერთად და მიაშურეს კამერა № 1-ს, რომელშიდაც იჯდა გენერალი ანდრონიკაშვილი.

„მოქალაქე ანდრონიკაშვილო, ადექით დაკითხვაზე“ — გააღვიძა ზედამხედველმა. მე შეჩერებული სულის თქმით მივეყრდნე კარებს და უსმენდი ჭურ ჭუტანიდან. ნელა, გაბრწყინებული თვალებით მოდის გენ. ანდრონიკაშვილი, როგორც ყოველთვის, ეხლაც ჩემს კამერასთან გავლისას, მომიბრუნა სახე და ჩვენი თვალები შეხვდნენ ერთმანეთს... მისი ჩაფიქრებული სახე შეიცვალა სევდიანი ღიმილით და თითქოს თავისთვის ჩუმად ჩაილაპარაკა...

„მოკითხვა ყველას... მშვიდობით ჩემო კარგო იუნკერო...“.

და იმავე წელი ნაბიჯით, თავ-ალურილი განაგრძო გზა. რამდენიმე წუთის შემდეგ შემობრუნდა კომენდანტი ზედამხედველით და მიადგენ მერა № 6-ს; გამოუძახეს დაკითხვაზე. დინჯათ, წვერებ შეზრდილი, რომელიც უფრო ააშკარავებ ან მის ლამაზ სახეს, გამოჩნდა კაპ. მიტო ჩრდილელი. გამხდარი—ხალათის გასწორებით, დადგა ჩემი კარების წინ გაუბე-დავით; შემდეგ, მტკიცე გადაწყვეტილების მიღებით, სწრაფათ მობრუნდა და ალელვებული ხმით ხმა-მალა წიმოძახა: „უთხარი მათ, რომ მე დამ-ხვრიტეს; გკვდები როგორც შეშენის ნამდვილ ქართველს“... მაგრამ ამ დროს დარაჯებმა სტაქსი ხელი და სწრაფად გაიყვანეს. სოტა ხნის შემდეგ კვლავ შემობრუნდა კომენდანტი მსლებლებით და მიადგა კამერა N 5-ს. „ისევ დაკითხვა... რა დროს დაკითხვა ოხრებო!...“. ამ სიტყვებით პოლკ. მაჭავარიანმა დაიწყო წელა ჩასმა ბუზღუნით და თან ერთ-ერთი მარში და-უსტივნა. „ჩქარა, ჩქარა“, უძახოდა კომენდანტი. „რას ნიშნავს ჩქარა—ოხ-რებო; მოიხადეთ და ნახავთ...“; კომენდანტმა უბრძანა მსველებს გამოეყ-ვანათ; მაგრამ პოლკ. მაჭავარიან თვით გამოვიდა: „აი მხათ გახლა-ვართო“ და მარშის სტეწენით გაემართა კარებისაკენ დარაჯების თანხლებით.

„ნუ იყურებით დარაბიდან“ მიყვირა ზედამხედველმა ნაგანის დადი-რებით. მივბრუნდი და შევხედე ნიკო ზანდუკელს—თვალზე გადიდებული მიშტერებოდა ის პირდაპირ კედელს. მივედი გადავხევი, და ჩუმი ხმით ვამხნეებდი და ვანუგეშებდი. მე იმ წამს შემოიპყრა სიმშვიდემ და ენტუ-ზიზმმა; მხოლოდ დრო გამოშვებით, თავში გავლილი აზრი თმას ყალყზე მიყენებდა და სივ ოფლს მასხამდა. შიშია ეს, ნეტავი, დახვრევის წინ?... მეჩე როგორ მსურდა სისოპსლე, თუ გინდ ამ ბნელ, აქოთებულ და საში-ნელ საკანში, რომელიც ასე მომხიბლავათ მეჩვენებოდა იმ წუთს.

გაიხზაურა გასაღებმა, გაიღო კარები და შემოვიდა ორი ზედამხედ-ველი კომენდანტთან ერთად. გულის ცემა შემიჩერდა... კიდევ ერთხელ თვალ-წინ წარმომიდგა ახლობელთ სახეები. „შემოვიდენ თუ არა, ავდექი და მივეყუდე კედელს. ძალიან ძნელია გადმოცემა იმისა თუ რას ვგრძნობ-დი ამ დროს. უმოძრაობამ შებოჭა მთელი ჩემი სხეული... „ბ-ლი და ზა-დუკელი გამოიყვანეთ“ დაიძახა კომენდანტმა და სოტა შეჩერების შეჟდე დაუმატა—„დაკითხვაზე“. როდესაც ერთ-ერთი ზედამხადველი მომიხ-ლოვდა და ხელი მომკიდა, გამოვერკვიე—დამიბრუნდა მდგრობა. ამ უკა-ნასკნელ წუთებში არ მინდოდა მეჩვენებოდა ჯალათებისათვის ჩემი სისუს-ტე. „გამიშვით ხელი, მე თვითონ შემძლია გამოგყვეთ“ უყვირე მე, და სუსტი ნაბიჯით (8 დღის მოშიმშილე) გავსწიე კარებისაკენ მომესმა ნიკო ზანდუკელის კვნესა, რომელიც მე შეძახოდა. კარებთან შევჩდი, შემოვ-ტრიალდი და დავინახე—ორ ზედამხედველს შუა, საცვლებში, ფეხ-შიშვე-ლა, ძლივს მოსიარულე, თითქმის ნახევრად წელში მოკეპილი ნიკო. „და-კითხვაზე, დაკითხვაზე“ მაშინალურად იმეორებდა კომენდანტი. ვერ მოვი-თმინე ამის დანახვა, ჩემ და უნებლიეთ მოვბრუნდი ჩქარა და გადავხევი ნიკოს, თანაც ვეუბნებდი—„მაგრად იყავ ნიკო, ნუ გეშინია, დაკითხვაზე მივიღივართ“. არ დამაძალეს მსველებმა და წინ გამიგდეს.

დერეფნის ბოლოში ლანდებივით მოსჩანდნენ კოტე აფხაზი და ვარ-
დენწულუკიძე. გარეთ გასავალთან კომენდანტმა ხელ-მეორეთ გადაიკითხა
სია. „თქვენი გვარი ხ-ლი არა?—დიახ.“ უპასუხე მე. „თქვენი სახელი?“—
ალექსანდრე, მიუგე მე. კომენდანტმა შეიგინა და უბრძანა ზედამხედველს
წავეყვანე უკან. ვიდეკი ისე, რომ ადგილიდანაც ვერ ვინძრეოდი. გონზე
მომიყვანა სატუსალოს ეზოში ამტყდარმა ყვირილმა—„გაუმარჯოს ჩვენს
სამშობლოს“—„მშვიდობით ძმებო! გვგვრეტავენ ამაღამ...“ ხმა-მალა
ყვიროდა ს. ბაგრატიონ-მუხრანი, და მის სიტყვებს მოჰყვა იას. კერესელო-
ძის მძლავრი ხმით დაწყებული „დიდება“ რომელსაც აჰყვენ სხვებიც. მე
ვიდეკი კარებთან ამღვრეულ თვალებით და სულ ვსახსნებდი. ავტომო-
ბილის მოტორის ხმა იქაურობას აყრუებდა. „არიან კიდე—ვინც გადა-
გიხდიან ჩვენი სიკვდილისათვის, თქვენ სისხლის მსმელებო“; მომესმა სა-
ილდანაც, როგორც ვიპანი, ეს ხმა უნდა ყოფილიყო გ. ხ-ლის; თუმცა მას
ვერ ვხედავდი, რადგან ხმა მოდიოდა იმ მხრიდან, სადაც ხდიდნენ დაბოჟა-
ვდნენ სასიკვდილოთ განწირულთ.

ალ. ხ-ლი.

სამხედრო ზეოლა.

14 სექტემბერს 1919 წ. გახსნილი იქმნა თბილისში საქართველოს სა-
მხედრო სკოლა, ამ ფაქტმა სულ მთლ.დ შეუმჩნევლად გაიარა ქართველ
ფართო საზოგადოებისათვის, და მხოლოდ ვიწრო სამხედრო წრეში იცოდა
მისი არსებობა. ქართული საზოგადოება მაშინ თავს ამილიტარულად სთ-
ვლიდა და სამხედრო სკოლის გახსნა ღირსშესანიშნავ მოვლენად არ მია-
ჩნდა. მაგრამ ეს არ იყო სიმართლე. პატარა ერს. რომელმაც თავისი მრავალ-
საუკუნოებრივი არსებობა მხოლოდ მახვილით შეინარჩუნა, არ შეი-
ძლება რომ არ უყვარდეს მხედრობა, და მის შეფასებას ვერ ახერხებდეს,
ეს მხოლოდ მახინჯ ახლობელ წარსულის შედეგი იყო. რამოდენიმე თაო-
ბის განმავლობაში ქართველს მხედარი ევლინებოდა ჩვენში საჯავრელ კა-
ზაკის ან და „სნობილ“ პრაპორშჩიკის სახით, რომე ლთაგანაც არაფერ კა-
რგს არ მოელოდა.

აქედან მას ჰქონდა შექმნილი წარმოდგენა საერთოდ მხედრობაზედ
და ამიტომ არ იყო გასაკვირელი თუ იგი თავიდანვე მოვლენებში ვერ გა-
ერჩეოდა და ამ სათვალეებითვე შეხედავდა საკუთარ მხედრობასაც. ამის
შედეგი იყო, რომ არც პირველ ქართულ სამხედრო ნაწილების და არც სა-
მხედრო სკოლის დაარსებამ ხალხში არავითარი ენტუზიაზმი არ გამოი-
წვია.

ამ პირობებში დაიწყო არსებობა სამხედრო სკოლამ, სულ წელიწადი და რამოდენიმე თვე იარსება მან საქართველოში, მაგრამ ამ მოვლენებში დამატებისა, რომ სდგას თავის დანიშნულების სიმაღლეზედ, ურყევლათ დახალისიანათ ასრულებს თავის მოვალეობას და მთელი თავისი არსებით წარმოადგენს ტრადიციულ ქართული სულით აღფრთოვანებულ სამხედრო ერთეულს.

I მაისი 1920 წ. 16 მაისი 1920 წ. 9 ივნისი 1920 წ. 19, 20, 21 და 24 თებერვალი 1921 წ. აი ის დღენი, როდესაც თავის მოვალეობის შეგნებული შესრულება სხად ჰყო მან ფაქტებით და არა ჩვენში ხშირათგავრცელებული «მჭექარე» სიტყვებით.

რა გააკეთა სკოლამ ზემოლ აღნიშნულ დღეებში? არაფერი არაჩვეულებრივი, მხოლოდ თავის მოვალეობა შეასრულა ისე. როგორც უნდა ასრულებდეს მას ყველა სამხედრო ნაწილი და თუ ეს არაჩვეულებრივ მოვლენათ იქნა სწოებით, ქართლის უბედურება იქნებ ამითაც აიხსნებოდეს.

I-V-1920წ. ბოლშევიკურ ორგანიზაციამ თბილისში პოლიტიკურ გადატრიალების მოწყობისთვის პირველ მიზნათ სამხედრო სკოლა დაისახა. ეს არჩევანი არ იყო შემთხვევითი, მაგრამ მოსტყუებდნენ. სამხედრო სკოლა თავის ალაგზედ ფხიზელ გუშაგათ დახვდათ და სდა საქართველოს შინაურ გადატრიალების კომედიის გათამაშებით, უნაყოფოთ ჩაატარა.

17-V-1920წ. სკოლა გაგზავნილ იქნა აზერბეიჯანის ფრონტზედ, მაგრამ ზავის შეკვრამ მოუსწრო და სამხედრო მოქმედებებში უშუალოდ მონაწილეობა არ მიუღია.

16-VI-1920 წ. სკოლა გაიგზავნა ლაგოდენში. ამის შემდეგ სკოლის სხოვრება დაწყნარდა და თითქმის მშვიდობიანათ მიმდინარეობდა.

II თებერვალს 1921 წ. დაიწყო რუსეთ საქართველოს ომი. ბრძოლის ველიდან სუდი სწოებები მოდიოდა, სკოლის ფანჯრებიდან თბილისი შემკრთალადა სჩანდა და სასწავლებლის კედლებში ჩუმი წუხილი სუფევდა.

სუქქდა მუსიკა, რუსთაველის ქუჩა ხალხით იყო გავსილი, ისმოდა მრავალი ტანის სემა და ვაშას ძახილი. ღრუბლიანი სა გაიხსნა და მზემ უკანასკნელათ აღერსიანი სხივები გადაავლო პარლამენტს და მის წინ მიმავალ სამხედრო სკოლას. ქალარ-აშლილი თბილისი ყალყზედ იდგა და მისი მაჯა აჩქარებით სცემდა, სკოლამ გაიარა 26 მაისის ქუჩა და სოლოლაკისაკენ გაუხვია; მიდიოდა გზით, ქართლის მხედრობისათვის კარგათ სწოებლ გზით, რომლითაც არა ერთხელ გაველო ქართლის ლაშქარს, ამაყათ ბრძოლის ყიჟინით, დიდებისაკენ მისწრაფებულს სიმღერით.

«ვისაც მოუკლავს ის მოჰკლავს
ნადირსა შავის ტყისასა
ვინს დახვედრია დახვედბა
მტერთან გულით გულ ბრძოლასა.»

სამხედრო სკოლა მიდიოდა ფრონტზედ. იყო 17-II-21წ. მიიღო მონაწილეობა ბრძოლაში 19, 29, 21 და 24 თებერვალს, სოფელ ტაბახმელის გარემო.

მძიმე დღე იყო საქართველოსათვის 24 თებერვალი, უმძიმდა იგი მხედრო სკოლასაც, ქარის აკრეფილი ნამქერი სევდიან ფარდათ იშლებოდა და ბურუსიან სივრცეში, მისუსტებულმა მტერმა საღამოთი იერიშებს თავი დაანება და ბრძოლა მიწელდა, მხოლოდ დრო გამოშვებით ალაგ-ალაგ ასტყდებოდა ხოლმე სროლის ქარიშხალი, ნაღვლიანათ წუოდა ქარი უკვე გათხლებულ იუნკერთა შარში, სევდის მომგვრელ სიმძიმით, ღამდებოდა 24 თებერვალი, თბილისს ეწერა მეორე დღეს კომჩეის შვილთა მძიმე ხუნდებში გაღვიძება. 28 თებერვალს სკოლამ მიიღო მონაწილეობა პატარა ბრძოლაში გორთან, საიდანაც დაიხია ხაშურში და შემდეგ ბათუმში. ბათუმი იქმნა დატოვებული 17 III-21 გარე შემოღობებზედ დროგამოშვებით ზარბაზნები გრალებდნენ, თვით ქალაქში ხშირი სროლა ისმოდა, ნავთსადგურში რამოდენიმე გემი იდგა. ორი საათი იყო. ბათუმის ქუჩებში უკვე კარგა ხანი დაჰქროდა ავტომობილი წითელი დროშით, ქალაქი განწმენდილი იყო ქემალის ასკერებიდან და მათთან ბრძოლა მხოლოდ ფრონტებზედ სწარმოებდა. მთავარ-სარდალი, რამოდენიმე იუნკერით განმანადგურებელ ტარიელზედ უტდიდა უკანასკნელ ცნობას ნაპირიდან.

ქალქში ხელ-ახლად გაძლიერდა სროლა, მახლობელ ქუჩებზედ ნავარდით მიჰქროდა რალაც ცხენოსანი ნაწილი, ნაპირზედ მოძრაობა შეიქმნა. სწორეთ ამ დროს მოადკა სანაპირო ბაქანს იუნკერი თ. მოიტანა უკანასკნელი ცნობა.

სოტა ხნის შემდეგ, შორეულ ბურუსს ეფარებოდა ბათომი, გემის ბაქანზედ მოსჩანდნენ იუნკრები, რომელნიც სასოწარკვეთილ სიჩუმით გასცქეროდნენ სამშობლოს უკანასკნელ ნაკუწს, საიდანაც ზარბაზნების მძიმე გმინვით მოისმოდა უკანასკნელი აკორდი ქართლის ტრაგედიისა. გემი ნელ-ნელა მისცურავდა, და სამშობლოს უკანასკნელი აჩრდილი ნელ-ნელა იფერფლებოდა, ჰქრებოდა ნაღვლიან თვალთახედვიდან. სად მიდიოდნენ იუნკრები? რა ისოდნენ?! მხოლოდ აქ, აქ საქართველოში, სადაც ახლათ დაადგა ჩექმა რუსეთის ჯარის-კაცმა აღარ შეეძლოთ მათ ყოფნა. ხოლო რა იქნებოდა წინ, მათ არ აინტერესებდათ.

დღეს უკხოეთში რამოდენიმე სახელმწიფოში ვართ გაფანტულნი. ჩვენი ისედაც ნაკლები რიცხვი, უფრო შემცირდა, მკაცრმა სიკვდილმა უღმობლათ წაიღო თავისი ბეგარა ჩვენ მწკრივებიდანაც, მაგრამ სადაც არ უნდა ვიყვნეთ გაფანტულნი, მკვდარნი თუ ცოცხალნი, დაწყობილი ტაბახმელის ველზედ დასემული გმირებით და გათავებული სუსხიან ჩრდილოეთის ყინულებში გაბნეულ იუნკერთა საფლავებით, სულც და გულით მაინც ერთ სხეულს შევადგენთ, რომელიც შედუღებული იქმნა ტაბახმელის სისხლით და შებმული იმ ქართველთა იდეალთან, რომელნიც თითქმის ამავე ველზედ შეეწირნენ მამულის დიდებას და რომელთა სახელითაც დღეს საქართველო მოითხოვს არსებობის უფლებას, და მისი სახელი იქნება მუდამ საქართველოს სამხედრო სკოლა.

ვ. ნა—ლი.

სამხედრო ხელოვნების განვითარების მთავარ სიძნელეს, წარმოადგენდა ის გარემოება, რომ კაცობრიობას არ შეეძლო რომელიმე სარდლის ღირსებათა სიმაღლის გამოყენება და მათ პიროვნებათა განვითარების, სამხედრო მეცნიერების შინაარსათქცევა. თუ რომელიმე სარდალმა გამოიყენა ნიჭი სამხედრო სარბიელზედ, მთელი მისი მოქმედებანი, მის საკუთარ, საიდუმლო თი ღისმას წარმოადგენდა, რომელიც თან ჩაჰქონდა სამარეში და კაცობრიობისათვის მხოლოდ ბუმბერაზი შარავანდედსა სტოვებდა. შემდეგი თაობანი, ახლათ უგზოთ მიილტვოდნენ, არავითარი საშვალეება არა ჰქონდათ წასულ თაობის სარდალთა ღირსების და გამოცდილების გამოყენებისა, ვინაიდან არ არსებობდა პრაგმატიული კავშირი ამ ხელოვნების განვითარებაში და მართლა გენიოსური ღირსება იყო საჭირო, რომ რომელიმე სარდალს ეჩინა თავი, რადგან საჭირო იყო ყველაფრის ახლად შექმნა და იმპროვიზაცია, მხოლოდ საკუთარი ნიჭით და გამჭრიახობით, ვინაიდან წარსული განუქვრევრელ წყვდიადს წარმოადგენდა.

სამხედრო მეცნიერება არ არსებობდა, იყო მხოლოდ პატარა ანგედოტები ბრძოლის სხვა და სხვა ეპიზოდების, პირად განცდათა დიდ ზედგავლენით შეფარდებული.

დაახლოებით მე-19 საუკუნის საშუალო წლებში, ევროპის სხვა და სხვა სახელმწიფოებში, დაარსებულ იქმნენ უმაღლესი სამხედრო სასწავლებლები, რომლებიც სხვათა შორის შეუდგნენ. ისტორიის გარჩევასაც, სამხედრო თვალსაზრისით და ძველი გამოცდილების სინათლეზედ გამოტანას.

ამ ფაქტის მნაშვნელობას ადვილათ შეაფასებთ თუ გავითვალისწინებთ, რომ ჯერ ისევ მე-19 საუკუნეშივე, რადესაც ომების ბედს ევროპაში, თითქმის რომ ნაპოლეონის აღზდილი და თანამედროვე გენერლები განაგებდნენ, იგი ისტორიისათვის თითქმის რომ დაკარგული იყო. 1830-31 წლის რუსეთ-პოლონეთის და 1870-71 წლის საფრანგეთ-გერმანიის ომები, აშკარათ გვაჩვენებენ, რომ იმ პირთ, რომელნიც სასოებრივ ღალატებით იყრიდნენ მუხლს ნაპოლეონის წინაშე და მის ხელქვეით წინაშე, საკუთარ ნაბიჯით ზომავდნენ მთელ ევროპას, მადლიდიდან-მოსკოვამდე, ვერაფერი გაეგებოდათ ნაპოლეონის ომის ან ბრძოლის წარმოებისა. ნაპოლეონი მოკვდა. და თავის გამარჯვებათა თილისმა თან წაიღო, მის ბრძოლთა გრიგალიდან გამოტანილი გამოცდილება იკარგებოდა ისევე, როგორც ეს ემართებოდა სხვა დიდ სარდალთა კლასიკურ მაგალითებს, და სამუდამოთ დაიკარგებოდა კიდევ, რომ მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარს არ გამოეტანა იგი სამხედრო მეცნიერების კათედრაზედ.

დღეს სამხედრო მეცნიერების შესწავლა გავრცელებას ევროპა აწარმოებს, და ნიადაგად მას ევროპის სამხედრო ხელოვნება უძველეს, ევროპის ეკუთვნის პირველი ხმა ამ დარგში, მაგრამ სდგას ევროპის სამხედრო ხელოვნება ამ სიმაღლეზედ? ამის პასუხს სამხედრო ისტორია იძლევა. თუ გადავხედავთ სამხედრო ხელოვნების ვითარებას წარსულ საუკუნეებში, დავინახავთ, რომ მას ორი მთავარი სარბიელი ჰქონდა და ამ ორივეს საკუთარი დამახასიათებელი თვისებანი და თავისებურება ჰქონდა. იყო ეს აზია და ევროპა.

ამ ორ მთავარ შტოზედ ვითარდებოდა ეს ხელოვნება, ორთავე მათგანს ჰქონდათ საკუთარი სტილი და ტრადიცია მოქმედებათა, რომელნიც ერთი მეორისაგან ძირითადად განსხვავდებოდნენ. გადავთვალიეროთ ორთავე სახე.

ყველანი თანამედროვენი ვართ ევროპის დიდი ომის, რომლის ქარცეცხლის უშუალო გავლენას და შედეგებს ჯერაც არ გავშორებულვართ. რა სახე ჰქონდა მას? მილიონიანი ლაშქრები საზღვრიდან-საზღვრამდე იდგნენ ერთი მეორის წინ და რამოდენიმე წლით ომი უძრავ პოზიციურ ბრძოლის სახით გაიყინა, სადაც მთელ რიგ უშედეგო და უხეშათ შუბლიდან კვეთის გარდა არავითარ მოძრაობას არ ჰქონია ალაგი. იყო ეს უმაღლესი განვითარება, ჯერ ისევ მე-19 საუკუნე უკუგდებულ და შეგინებულ კარდონის უხეშ სისტემისა, სადაც ევროპის მხედარს არაფერი არ სწამდა გარდა იმისა, რაც უშუალოდ ფრჩხილებით რ ეჭირა და რასაც წინ არ ედგა, როდესაც სამხედრო ხელოვნება იღებდა უმძიმეს და უხეშ სახეს. მით უფრო უმძიმესი იყო ამ კარდონულ ბრძოლის მეოცე საუკუნის სახე, რომ ომის ბედის გადაწყვეტს მთავარი სიძიმე მეტბრძოლ მხარეთა ეკონომიურ ღირსებაზედ უფრო იყო დამოკიდებული, ვიდრე სამხედრო მეცნიერების სიმაღლეზედ. დიახ! ძო იერ ბევრი გასამართლებელი საბუთები აქვს ევროპის მარსის ამ აპელაციას ფაბრიკების საკვამლეებისადმი; ტეხნიკის სიმაღლე, იარაღის სრულყოფილობა, ძალთა სიმრავლე და სხვა. მაგრამ ევროპისავე დღევანდელი სამხედრო ლიტერატურა საკმარის სინათლით აღნიშნავს, რომ არ იყო ეს ერთადერთი გამოსავალი და შეიძლებოდა ამ ომის სხვა სახით გატარება, რომელიც ნაკლებ მსხვერპლს შეიწირავდა, საქირი იყო მხოლოდ ელასტიური გონების ხელმძღვანელობა ომის პირველ წელს. ამის და მიუხედავად დღესაც ევროპის სარდლობა, მომავალ ომის მოსაზრებებს, „საშიშარ“ საზღვრების კილომეტრთა რიცხვის დიფიზიბზედ გაყოფით უდგება, ე. ი. ისევ ის კარდონი რომელიც იწიხლებოდა და იგინებოდა მე-19 საუკუნის დასაწყისიდან. თუ მოტა უკან დავიხევთ, დავინახავთ რომ, არამც თუ ამის წინ მოეპოვებოდა ევროპას რამე დიდ ღირსებათა მქონე სისტემა. ამის წინ ჰქონდა მას მძიმე და უხეში ხუთგადასვლიანი სისტემა. მასაც უხვად მოეპოვებოდა თავის არსებობის გასამართლებელი საბუთები - საწყობები აშენებულია, მათი აქცევა და სხვა მიმართულებათა გადასვლა შეუძლებელია, ვინაიდან უ ამ საწყობებოთ ჯარს არსებობა არ შეუძლიან, აუცილებელი იყო მათი დაკვა, ევროპამ კი მხო-

ლოთ უშუალო დასვა იცოდა; ყველა ეს პირობები კბორკავდა ჯარის მართვას და წინდაწინვე მოქმედებათა მიმართულებას, ამ საწყობებითი ნიშნულ ლიანდაგზედ ჰყინავდა, აქედან დაიბადა შიში, რომ მთელი ეს სისტემა, საწყობების ესეთი დიდ ღირებულობის და ხანგრძლივ მუშაობის შედეგი, ერთ წაგებულ ბრძოლის შემდეგ მტერს არ ჩავარდნილიყო ხელში. ამის გამო დაიბადა ევროპის მხედრობაში, მიზანი ბრძოლის თავიდან აცდენისა, უშედეგო და უმნიშვნელო ტრიალი ერთ ადგილზედ. „კარგი სარდალი მოახერხებს ბრძოლის თავიდან აცდენას, ისე რომ იგი არც ერთხელ არ აწარმოვოს თავის სიცოცხლესი“, აი მთავარი მცნება ევროპის მაშინდელი სამხედრო მეცნიერების. ეს ხანა სხად-ჰყოფს, რომ ევროპის მაშინდელ მხედრობას არავითარი წარმოდგენა არ ჰქონდა ომის სულ უბრალო აქსიომაზედ, რომ ჯარისათვის მთავარი მიზანი მტრის სიცოცხლის დაღწაა და მისი მოსპობა და ამის ერთად ერთი საშვალეობა ბრძოლაა. ყოველი სხვა რამ იქნება ეს გეოგრაფიული პუნქტი თუ სხვა რამ ცენტრი, მხოლოდ საშუალო ღირებულობის ობიექტს წარმოადგენს. ეს დებულება აზიის მხედრობისათვის არასდროს არ ყოფილა სადაო ან ბუნდოვანი. როგორც ხედავთ ამ ხანასაც აქვს თავისი გასამართლებელი საბუთი, რომელიც იმ დროს, მხედრობის თვალში, ომის სხვა გვარ წარმოებას ვითომ-და შეუძლებლათ ხდიდა.

თუ კიდევ უფრო უკან გადავავლებთ დროს თვალს, დავინახავთ, რომ საშუალო საუკუნოების მხედრობა, მთელი ამ ხნის განმავლობაში აწარმოებს ხანგრძლივ სააღყო ბრძოლებს სიხეების გარშემო, რითაც მტრის შიმშილით დასუსტება ბრძოლის უმთავრესი საშვალეობა ხდება. ანლაშქართა ველზედ შეტაკებას, როდესაც მთელი ბრძოლა, ერთი მეორის პირდაპირ, ერთ ხაზით ჩამჭკრივებულ რაინდთა, სათითაო კინკლაობაში გამოიხატება. ამ ხანაში არავითარი მანევრი ან რაიმე ნასახი სამხედრო ხელოვნებისა არ არსებობს, ამის გასამართლებელ საბუთად, ევროპას ის მოჰყავს, რომ იარაღი არ მოეპოვებოდა, რათა შესძლებოდა ნაყოფიერი ბრძოლა მაშინდელ სიხე-სიმაგრეებთან.

ამას გარდა რჩება რომი და ძველი საბერძნეთი, რომელთა სიმალღემდე ჯერ ევროპა არ მისულა სამხედრო დარგში. გარდა ამისა აღსანიშნავია, რომ ევროპამ, მრავალ-მჭკრივიან საბრძოლო წყობილების შემოღებით, ბრძოლის მთავარი სიმძიმე ცეცხლზედ გადაიტანა, ჯერ ისევ მაშინ, როდესაც ცეცხლის საშვალეობანი ძლიერ სუსტნი იყვნენ, იმ დროს როდესაც დღესაც, იარაღის დღევანდელი სიმდიერის მიუხედავად, არ შეგვიძლიან ბრძოლის ამ საშვალეობას უპირატესობა მივცეთ. ე.ი. ჯერ ისევ მაშინ აიღო ხელი ევროპის მხედრობამ, ბრძოლის მეორე ელემენტიდან მოძრაობიდან, რომელსაც შეუძლია უდიდესი შედეგის მოტანა, და რომელიც სარდლის მეტ გამჭრიახობას და ელასტიურ გონებას მოითხოვს.

ძნელი სათქმელია, აიღო ხელი ამაზე, ან საერთოდ ჰქონდა ამაზე, მოძრაობაზე წარმოდგენა ევროპას?, ვინაიდან თითქმის მთელი ისტორიის სიგრძეზედ ვხედავთ, რომ ევროპამ არ იცოდა და მას აკლდა ბრძოლის

ამ მეორე ელემენტის მოძრაობის გამოყენების უნარი. თუ თვალს გადავავლებთ ევროპის მთელ ისტორიას, დავინახავთ, რომ ის ერთეულები, ევროპის სარდლობიდან, რომლებსაც პირველი ადგილი უკავიათ, აწარმოებდნენ მოძრავე ომს, და ვერავითარი საბუთი და გარემოება ვერ ჰპოვავდა მათ. ეს ცნობილი ევროპის სარდლები გვიმტკიცებენ იმას, რომ ევროპაშიდაც შეიძლებოდა მოძრავე ომის წარმოება. მაშ რას გვიმტკიცებენ ის აუარებელი საბუთები, რომლებითაც ევროპა ასაბუთებდა თავის, სხ. და სხ. ხანის, სამხედრო დოქტრინას? მხოლოდ ერთ რამეს—ევროპის მხედრობა, მთელი თავისი ისტორიის განმავლობაში, მოკლებული იყო მაღალ ღირსების, ელასტიურ მესწიერებას, გაყინული იყო არარეალურ უხეშ დოქტრინაზე, და მიუხედავად იმისა, რომ თეორიულად უკვე შეიგნო და უკუაგდო, მრავალ საუკუნოებრივი ფსიქოლოგიის მიერ ნაკარანხევი ყალბი დებულებანი, დღესაც არ არის თავისუფალი მათ უარყოფით გავლენისაგან, და ატავისტური ინსტიქტით მიილტვის, საქმის იმავე სახით წარმოებისკენ.

რა ნიადაგზედ იდგა აზიის მხედრობა? ჩაჩქანი და მუზარადი აზიის მხედრობასაც ჰქონიათ, გზათა ქსელი უფრო სუსტი იყო (რასაკვირველია ეს არ უნდა გავიგოთ სიტყვის ესლანდელი მნიშვნელობით, არამედ ბუნებრივ გეოგრაფიულ პირობებით, არსებულ ველების, ხეობების და უღელტეხილთა რიცხვის მიხედვით) და უფრო მეტად ბორკავდა ლაშქრის მოძრაობას ვიდრე ევროპაში, სიხე-სიმაგრეთა სტრუქტურა უფრო ძლიერი და დასრულებული იყო ვიდრე ევროპაში, ბუნება უფრო მეტის მნიშვნელობით ამაგრებდა ამ სიმაგრეებს ვიდრე ევროპაში, სიხე-სიმაგრის წინააღმდეგ საბრძოლველი საშვალეება აზიის მხედრობას შეუდარებლათ ნაკლები ჰქონდა, რიცხვით და ხარისხითაც, ისევე როგორც სურსათის საზიდი საშვალეება, ყველა ამის და მიუხედავად აზიას უძრავი ომი არა სწამდა, და ბედს მუდამ ველზედ სწყევტავდა. იქნება აზიას არ ესმოდა სიმაგრეების მნიშვნელობა და არ იცოდა მათი გამოყენება? არა, ამ სიმაგრეთა მდებარეობა, მათი ნანგრევების დუმილით, აშკარად ღალატებენ მათ დანიშნულების სრულს შეგნებას, აზიაშიაც ძლიერ ბევრი იყო სიხე-სიმაგრე, ჩვენშიც, თითქმის ყოველი განმარტოვებული სახლი მოგერიების ანგარიშით შენდებოდა, ამით აიხსნება, რომ კახეთში, ორ მეტრის სიმაღლე ქოხს, თითქმის მეტრის სიგანე ქვითკირის კედელი აქვს.

მართალია, ველზედ წაგებუ ბრძოლის შემდეგ, ამ სიმაგრეებში ძვირათ ჰყიდდა სიცოცხლეს სათითაოდ ქართველი, მაგრამ ამის და მიუხედავად, ყველა საშვალეებას გაფასობდნენ იყენებდნენ, რომ მეტრს ველზე დახვედროდა, და ბრძოლის ბედი იქ გადაწყვიტა, ასე იქცეოდა ყოველთვის აზიის მხედრობა, და ასევე იბრძოდა ყოველი ჩვენი თითო-ბლივი სოფელი უხელმძღვანელოთ, საკუთარის შეგნებით, ლეკებთან ბრძოლის დროს—„პარიკა ლევი მოსულა, სოფელ წინ დაუხვდეთ“ ამ სიტყვებს ყველა ქართულ სოფლის ლექსებში და გამოსაქმებში ამოიკითხავთ. მაშ სჩანს, რომ აზიის სარდლობა და საერთოდ სამხედრო ხელოვნება შეუდარებელი მაღლა იდგა ევროპის სარდლობაზე და სამხედრო ხელოვნებაზე.

თუ განვიხილავთ საქართველოს სამხედრო ხელოვნების ვითარებას, დავინახავთ, რომ მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს არასოდეს ჰქონია გრძელი ხანა მშვიდობიანობისა, მაინც ისტორიის სხვა და სხვა მოკლე პერიოდებში, ახერხებდა თავის ეროვნულ პიროვნების სრულ სილუეტის გამოჩენას. ასევე ხდებოდა სამხედრო დარგშია. აღსანიშნავია, რომ კავკასია, ისეთ გეოგრაფიულ კუთხეს წარმოადგენს, რომ ვერც ერთი სახელმწიფო, რომელმაც კი მიახწია პოლიტიკურ ძლიერების უმაღლეს საფეხურს,—მას გვერდს ვერ უქცევდა და ჩვენში მოდიოდა სწორეთ მაშინ, როდესაც იგი თავის განვითარების უმაღლეს საფეხურზედ იდგა. ეს არ იყო შემთხვევითი მოვლენა—სუსტი ერთეული ვერ მოახერხებდა ასეთ მნიშვნელობის ალაგის დაპყრობას, როგორც კავკასიაა, და ჰკარგავდა კიდევ მას, როგორც კი პოლიტიკური ძლიერება შეუსუსტდებოდა.

ისტორიის ასეთი მსვლელობა ჰქმნიდა ისეთ პირობებს, რომ ქართველი მხედრობა მუდამ უშუალოთ ეცნობოდა, თანამედროვე უძლიერეს, და უკეთეს მხედრობას და სამხედრო ხელოვნებას. გარდა ამისა ქართველი მხედრები იბრძოდნენ აზიის ყველა ქვეყნებში, მონღოლების, არაბების და სპარსელების ჯარში, ეს პირობები კი ჰქმნიდნენ ისეთ გარემოებას, რომ ქართველი მხედრობა, ყოველთვის ძალიან ახლო ეცნობოდა სამხედრო ხელოვნების უმაღლეს განვითარებას.

შემდეგი დამახასიათებელი მოვლენა არის ის, რომ არც ერთი ერი არ ყოფილა დაპყრობილი იმდენჯერ, როგორც საქართველო, მაგრამ მიუხედავად ამისა, ყოველთვის ახერხებდა განთავისუფლებას, მხოლოდ ეს გარემოება ჰქმნიდა ტრადიციებს, აჯანყებითი, კონსპირატიული ომისას. თითქმის ყველა ეს თვისება ქართველმა ერმა დღემდე უსვლელათ შეინახა. და არაფერი არაჩვეულებრივი არ ხდება იმით, რომ დღესაც ევროპის სამხედრო მეცნიერებას ეცნობა ქართული მხედრობა, სწორეთ იმ დროს, როდესაც მას ეკუთვნის პირველი ხმა.

ქართული სამხედრო ხელოვნება, ჩამოყალიბდა და სრულიათ დამოუკიდებელი სახე მიიღო, უკვე დავით აღმაშენებლის ხანაში. ხელშემწყობ პირობების გამო, საქართველო ამ დროს გაერთიანებული იქმნა, და დაედო საფუძველი სოფროს ხანას. დავით აღმაშენებელმა, დიდ პოლიტიკურ გამჭრიახობასთან ერთად, პირველ-ხარისხოვანი სარდლის ღირსება გამოიჩინა, მისი მოქმედებები ყოველმხრივ, პირდაპირ კლასიკურ მაგალითს წარმოადგენს.

უპირველესათ ყოვლისა, აღსანიშნავია, რომ დავით აღმაშენებელი ომს, მუდამ მოულოდნელათ იწყობს, და საომარ მზადებას ყოველთვის საიდუმლოთ ახერხებს. როდესაც თბილისის ასაღებათ ჯარს ჰკრეფს, თითონ აფხაზეთში მიდის, ამ ამბის დასაფარავათ, და ამ ხერხს ხმარობს არა ერთხელ. ეს უკვე წინამორბედი გამარჯვებისა, ე.ი. მოქმედების მოულოდნელობის სრული გამოყენება.

ამ დროს საქართველოში შემოღებული იყო შემდეგნაირი ლაშქართა წყობა—ჯარის დაახლოებით ერთი მეოთხედი ეწყობოდა წინ, მას ერქვა

წინა სპა. მთავარი ძალა რომელიც შეადგენდა მთელ ჯარის ნახევარს, დგება წინა სპის უკან, გაყოფილი ორ ნაწილად, წინა სპისადმი კიბუხავთ მოწყობილი. ამ ძალის მარჯვენა ნაწილს ჰქვია „მარჯვნიდან მიმსვლელ მცემელთა“ სპა, ხელ მარცხენას „მარცხნიდან მიმსვლელ მცემელთა“ სპა. მთავარ ძალების უკან, მის ორ ნაწილს შუა, ეწყობოდა მაშველი, ამ მაშველებში იმყოფებოდა, უმეტეს შემთხვევებში მთავარ-სარდალი. ამ ნაწილს ერქვა როქის სპა.

1

2

3

4 ×

- 1) წინა სპა;
- 2) მარცხნიდან მიმსვლელ მცემელნი;
- 3) მარჯვნიდან ” ”
- 4) როქის სპა;
- ×) მთავარ-სარდალი.

რა ღირსებები აქვს ამ ლაშქართა წყობას?

1) ჯარი ყოველ-მხრიდან დაფარულია, და მისი სრული დაწვერვა თითქმის შეუძლებელია;

2) რა მხრიდანაც არ უნდა მოვიდეს მტერი, თითოობლივ ნაწილთა მხრის შებრუნების შემდეგ, ძალთა განწყობილება უკვე მზათაა;

3) წინა სპა შეადგენს მთელ ჯარის მეოთხედს, ეს ისეთი რიცხვია, რომ მას შეუძლია ბრძოლა იმდენ ხანს, რომ მტრის ძალები და მთავარ შეტევის მიმართულება მუდამ გამოარკვიოს;

4) წინა სპას ორთავე ფრთა რადიკალურად უზრუნველყოფილი აქვს ე. ი. მტერი მას ვერ მოსპობს;

5) ყველა ამის გამოკვლევის შემდეგ, სარდალს ეძლევა საშვალეობა და დრო, მიმართოს თავისი მთავარი ძალები იქით, საითაც უფრო საჭიროა, მთელი 3/4 თავის ლაშქრის, მტერთან ჯერ სრულიად შეუბმელი და თავის სრულს განკარგულებაში ჰყავს.

შეუძლიან ერთ-ერთ მიმსვლელ მცემელთა და როქის სპასთან ერთად, თავის ძალების სრულ ნახევრის ამუშავება, გარდა ამისა ძალების ერთი მეოთხედი შერჩება მაშველში. მაშასადამე, როგორც მოგერიების ისე შეტევის წარმოებისას მთავარ სარდალს აქვს საშვალეობა მტრის ძალების და განწრაზვის სრული გამორკვევის და ამის შემდეგ აქვს მას კიდევ შესაფერისი დრო და სივრცე სათანადო წყების და მოქმედების შესასრულებლად. ამის გამო არავითარი ხერხი (მანევრი) არ დაიკარგება სარდელ სივრცეში.

6) თუ მტერი სუსტი და უძრავი გამოდგა, მაშინ კანის (ორთვეფრთის ერთ-დროული შემოვლა) ხერხი თავიდანვე მზათაა, ხოლო თუ არ იქნა სასურველი, სარდალს ყოველ წუთს შეუძლიან მოქმედების სიმძიმის, რომელიმე ფრთაზედ გადატანა. ეს წყობა იმდენათ მოქნილია, რომ პრაქტიკულის მასშტაბით ეხლაც იხმარება და არც საერთო მოწყობისათვის არის უფარგისი.

როგორც ვხედავთ, ეს წყობა თავის-თავად შეიცავს უმთავრეს საიდუმლოებებს, ნაპოლეონის დიდების თილისმას.

1) ჯარი დაფარულია და მტრისათვის ძნელი დასახვერი;

2) მუდამ აქვს საშვალება მტრის ძალების და განზრახვების გამოკვევისა, ამის საშვალებას იძლევა წინა სპის რიცხოვნობა და ბრძოლის წარმოების უნარი, რის გამოც არავითარი ხერხი არ დაიკარგება, და სარდალი არას დროს არ დაკარგავს ძალას ბრმათ.

3) მიუხედავად განაწილების, სარდალს მუდამ შეუძლია მთელ თავის ძალების ერთ ბრძოლის ველზედ ამუშავება, ე. ი. ბრძოლის მიღება თავის უაღრეს სიძლიერით. როგორც შემდეგში დავინახავთ, ეს არ იყო უხეში და უცვლელი სქემა, არამედ მდგომარეობის მიხედვით ხდებოდა იქ ძალთა თამაში.

გადავხედოთ ეხლა ამ ხანის, ომის წარმოების სახეს. საქართველოს მომარტებას არაბები ვერ ურიგდებოდენ და მის დასაპყრობათ, გამოგზავნილ იქმნა დიდი ლაშქარი, როგორც ისტორია აღნიშნავს 200.000-ზედ მეტი. ეს ჯარი გაყოფილი სამ ნაწილათ, გამოემართა სამხრეთიდან საქართველოსაკენ. დავით აღმაშენებელმა სწრაფათ შეკრიბა ჯარი დასავლეთ ქართლში, დაახლოებით 70.000 და გაეშურა მტრისაკენ. მრავალ რიცხოვანი მტერი, ჩვენი მთების უგზო ბაში, გაყოფილი სამ ნაწილათ და მოკლებული კავშირს, უხეშ მასას წარმოადგენდა. დავით აღმაშენებელი დაესხა თავს შუა ნაწილს და ძლიერ ადვილათ დაამარცხა იგი. მტრის დანარჩენი ნაწილები განაგრძობდნენ წინსვლას. შევიწროება და უწყსრილობა, ადგილ-მდებარეობის მთიანობის გამო დიდი უნდა ყოფილიყო. უკავშირობის გამო, დაგვიანებით, ძლივს შეიტყვეს შუა სპის მოსპობა და იბრუნეს პირი, აი აქ სათითაოდ იქცნენ მსხვერპლნი დავითთან შებრუნებულ მხრით ბრძოლის.

შევადაროთ ეს ბრძოლა, ევროპის საუკეთესო ხანას. დავით აღმაშენებელს მთელი თავისი ძალა უკავია ერთად, წარმოადგენს ერთ ჩაქუჩს. ვხედავთ ძალთა ყაირათობის უმაღლეს გამოყენებას. იყენებს მომენტს, როდესაც მტერი სამ ნაწილათაა გაყოფილი, ე. ი. როდესაც პირდაპირ მათემატიკური სიზუსტითაა გამოანგარიშებული გამარჯვების შანსები, ჯართა რიცხოვნობის მიხედვით.

მტერი სამ ნაწილათ გაყოფილი, ჯერ ბარათ არ დაშვებულა. ეს ერთადერთი წუთია, როდესაც შეიძლება 70.000-იანი ლაშქრის 200.000-იანი ლაშქართან დაპირისპირდაპირება გამოჯგვების იმედით. ეს ის წუთია, რომლისაც ყველაზედ ძალიან ეშინოდა ნაპოლეონს 1806 წელს, ფრან-

კონიის ტყიან მთებს რომ გადადიოდა, ხოლო დავით აღმაშენებლის ესმო-
ქმედება ის ხერხია, რომელიც სჭირდა, მაგრამ რომელზედაც წარმოადგენა
არა ჰქონდათ პრუსების სარდლებს. თვით ნაპოლეონმა დავითის მაგვარი
ხერხი იხმარა ლომბარდიაში, როდესაც ალვინჩი ტრიდენტთან მოდიოდა,
რამოდენიმე „კოლონათ“ გაყოფილი. ნაპოლეონი თავს დაესხა მის მთავარ
გუნდს, ინკანალეს ხეობაში, და უკუ აგდო, მაგრამ დავითის მაგვარი გა-
მოყენება ამ გამარჯვების მან ვერ მოახერხა, გუნდის მოსპობა და შემდეგ
სხვა ძალების განადგურება მან ვერ მოახერხა, თუმცა და რიცხვითი
ოდენობა, მას დავითზედ უკეთესი ჰქონდა.

ნაპოლეონი ამ მოქმედებით ახლო მივიდა დავით აღმაშენებლის სი-
მაღლემდე, მაგრამ ამ სრულყოფილობამდე, ბევრი დააკლდა, გარდა ამისა
ვხედავთ, რომ დავით აღმაშენებლის გონება, სრულიად თავისუფალია
კორდონულ ომის რამე მანინჯ გავლენისაგან, კი, მისი მიზანი თბილისის
დაცვაა, მაგრამ ამას ის თბილისის კედლების სისქეში კი არ ხედავს, არა-
მედ მტრის ცოცხალ ძალების მოსპობაში. თბილისის და იქ მიმავალ გზებს,
სრულიად ღიათ სრულებს, თავის ლაშქარს ამისათვის არც ერთ ჯარის-
კაცს არ აკლებს, არ ერიდება მტრის ერთი რაზმის მოსპობის შემდეგ, თა-
ვისზედ რამოდენიმეჯერ ძლიერ მტრისათვის, თავის სატანტო-ქალაქისა-
კენ გზის, სრულიად ღია და გადაუღობავათ დატოვებას და თვით საკუთარ
ზურგის სრულ გაღებას.

რამდენი საუკუნო იყო საქირო, რამდენი ლაშქრის მოსპობა და რა-
მდენი კატასტროფა დატრიალდა, იმისთვის, რომ ევროპის სარდლობას
შეეგნო, და ისიც მხოლოდ თეორიულად, რომ ყველაზედ საუკეთესო თავ-
დაცვა, მტრის ძალების მოსპობაა, რომ თუ რამის დაცვა გვსურს, ეს არ
ნიშნავს, რომ დასაძავი ობიექტი კბილებში უნდა გვეჭიროს და ზურგი
უშუალოდ ზედ მივაყუდოთ, რომ გეოგრაფიული ობიექტი მხოლოდ მეორე
ხარისხიანი საგანია და ბრძოლის თვალსაზრისით ხშირათ მას არავითარი
მნიშვნელობა არა აქვს.

ვ. ნალი.

(შემდეგი იქნება)

რ უ ს ე თ ი

დღეს საქართველო დაპყრობილია რუსეთის მიერ, რომელიც ერთი
უდიდესი სახელმწიფოთაგანია დედამიწის ზურგზედ, რომელიც მართალია
ალარ სდგას თავის სიძლიერის უმაღლეს საფენურზედ, მაგრამ არც ძალიან
დაშორებულია მას. ეს მოვლენა გამონაკლისს არ შეადგენს ჩვენს ისტო-
რიაში.

ისეთ მნიშვნელოვან კუთხის დაპყრობას, როგორიც საქართველოა
და საერთოდ კავკასია, დასუსტებული, და საკუთარ არსებობის შერჩენა-

ზედ დაფიქრებული ერი ვერ მოახერხებს. ყველა ის, ვისაც საქართველოში ოდესმე უბატონია, ჩვენში მოსულა, თავისი სიძლიერის უმაღლეს განვითარების დროს, და პირველ შერხვევისთანავე, მათ სასწვდომად ქართლის მნათობთა სხივები.

ჩვენი წინაპრები მალე ეცნობოდნენ გაბატონებულ მტერს, და ისე კარგათ ერკვეოდნენ ახალ მდგომარეობაში, რომ არასოდეს არ დაუგვიანებიათ, არც ერთ ისტორიულ მოვლენის გამოყენებაში, ერის სულისკვეთების განსახორციელებლათ. ძლიერ ხშირათ დაცემის ხანა რომელიმე დიდ ერისა პაჭარა საქართველოს დაუწყვია.

ამ ნიადაგზედ იდგა საქართველოს ისტორიული ცხოვრება, იგი იცნობდა თავის მტრებს. შეგვიძლია ვსთქვათ, რომ ასევეა დღესაც? რომ დღესაც საქართველო იცნობს თავის მტერს? რომ ქართულ საზოგადოებას აქვს სრული და რეალური წარმოდგენა რუსეთზედ, რომ აქვს მას ისეთი ცოდნა რუსეთის, რომელიც აუცილებელია სჭირია ორ სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლაში ჩაბმულ მოწინააღმდეგეთ?

საქართველოს დღევანდელი თაობა რუსეთის საზღვრებშია აღზრდილი, მთელი ქართველი ინტელიგენცია საუცხოვოთ იცნობს რუსულ ენას, საუბედუროთ ზოგი მათგანი ქართულზედ უკეთესად.

უფროსი თაობა ჩვენი მხედრობის რუსეთის ჯარშია აღზრდილი და ჩვენდა სავალალოთ, ზოგი მათგანი დღესაც აშკარათ თავის-თავს უფრო რუსეთის იანიჩრათ დაკანდოტეირათ აცხადებს, ვიდრე ქართველ მხედრათ.

ყოველივე ამის გამო, რუსეთს საუცხოვოთ უნდა ვიცნობდეთ. მაგრამ ეს ასე არ არი, ქართველი საზოგადოება ისევე სტყუვდება შეფასებაში და ისევე ცუდათ იცნობს მას ე.ი. რუსეთს, როგორც ყველა სხვაუცხოელი. რა არის რუსეთი?

საერთოდ რომელიმე სახელმწიფოს გასაცნობათ საჭიროა მისი განზომის, მცხოვრებთა აღრიცხვის და მრეწველობის დამახასიათებელი რიცხვების შესწავლა, შემდეგ მისი ლიტერატურის გაცნობა.

რუსეთი ამ მხრივ გამონაკლისს წარმოადგენს, და ის ვინც მას სხვა ერთა თანაბარ საზომით მიუდგება, ვერასოდეს ვერ მიიღებს რუსეთის ნამდვილ სურათს. ეს ერთად ერთი ერია რომელსაც არაფერი საკუთარი არა აქვს, რომლის ლიტერატურაც ისევე გამყიდველია და ვერაგი, როგორც სავაჭრო მოედანი, რომელიც შექმნილია საკუთარ აზრების დამალვა, გულ ჩახვევის სისტემაზედ და რომლის ეროვნული ფსიქოლოგია სცდილობს სთქვას ის, რაც მსმენელს მოეწონება. ამ ერის აზროვნების გაგება შეუძლია, მხოლოდ კარგ ფსიქოლოგს, რომელსაც ძალუძს მაგარი ხელით აუწიოს მალა ნიკაპი მხდალ ევნუსს და მისი ლაპარაკის გარეშე, ამოიკითხოს მის თვალებში მისი ნამდვილი გულის წადილი.

რუსეთის განზომის რიცხვები, ჯამია მასთან სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლაში ჩაბმულ ერების, ხოლო ის რასაც მისი ჩანგი ჰყუერდა, თვით ამ ჩანგის მოგვებსვე არა სწამდათ და თვითონვე ძლიერ ხშირათ უარჰყოფდნენ.

რუსეთის ლიტერატურა არასოდეს არ ყოფილა ერის გრძნობათა გამოხატულება და მისი პანგები მხოლოდ დროის ძლიერთა წარბთა თამაშად იყო დამოკიდებული. აი ეს გარემოებაა, რომელსაც შეცდომაში შეჰყავს ყველა ის ვინც რუსეთს სხვა ერთა თანაბარ საზომით უდგება, და თითქმის განუქვრეტელ ბურჟუას სუდარაში ჰყავს გახვეული ეს ერი. რომ ვისმეს შეეძლოს რამე რისხვის ნამდვილი შეფასება ან რუსეთის საზოგადოების აზრის გაგება, საჭიროა ის იმდენათ ახლო და პრაქტიკულათ იმდენადეს ამ ერს, რომ მოახერხოს ამ რეზუსის სტრიქონებიდან სინამდვილის ამოკითხვა.

რუსეთი მთელი თავის ისტორიის სიგრძეზედ ყოველ ნაბიჯით ამტკიცებს, რომ მისი საზოგადოება მუდამ „გულმოდგინე თანამოაზროვნეა“ გაბატონებულ ერთეულების, რომ მისი ეკონომიური ძლიერების გამომხრისხვეები, უკულმა შეფარდებით ეწყობიან მის ეკონომიურ გამძლეობას, და მისი შეიარაღებულ ძალთა ვარგისობის კოდიფიციენტი და რისხვითი განზომვა, ვერ ეწყობა სხვა ერთა ამდაგვარ საზომს. ყველა ამას ნათლად ჰლადებენ თუ გინდ 1853-56, 1904-5, 1914-18 წლები.

გინ უნდა იქმნას მიღებული მხედველობაში, რუსეთის შეფასების დროს?

რუსეთის მთელი ისტორია მხოლოდ მის მეფეთაბიოგრაფიიდან შესდგებოდა. მაგრამ ეს არ არის საკმარისი ყველასათვის, მისი ფართო მასა — გლეხობა მუდამ მოკლებული იყო ადამიანურ უფლებებს, და არავითარ რაღს არ თამაშობდა რუსეთის ისტორიაში; სამღვდელოება მეფეთა ხელში მხოლოდ მორჩილ კომიკთა რაღს ასრულებდა, ხოლო თავისუფალი აზროვნების მქონე და ამ აზროვნების სხოვრებაში განმახორციელებელი ინტელიგენცია რუსეთს არასდროს არა ჰყოლია. თვით არისტოკრატია მუდმივ მონურ მორჩილებაში იმყოფებოდა და რუსეთის სახელმწიფოებრივ ჩამოყალიბების პირველ დღეებშივე, დასტოვა პოლიტიკური საზრბიელი.

აი ეს მოვლენები აძლევდნენ მუდამ განსაკუთრებულ მიმართულებას რუსეთის სხოვრებას და ამისათვის ვისაც სურს მთლიან სილუეტის შექმნა, მისთვის საჭიროა შეისწავლოს, ამ ერის ყველა წოდება ცალ ცალკე, და მერე მათი თანარსებობა. ამის შემდეგ მიღებული შედეგები დიდ განსხვავებას გამოაჩენენ, რუსეთის რეალურ და იმ დეკორატიულ ვარგისობათა შორის, რომელსაც იძლევა იგი სხვა სახელმწიფოებთან თანაბარ მეთოდით შეფასების დროს.

დღეს რუსეთი სამიწათმომქმედო სახელმწიფო არის, აქვს ძლიერ სუსტი მრეწველობა და ამიტომ მის მთავარ ძალას გლეხობა წარმოადგენს, ვნახოთ ეხლა რა გზით ვითარდებოდა მისი სხოვრება რუსეთის ისტორიაში, რა იდეალი ჰქონდა მას და რა გააკეთა მან რუსეთის სხოვრებაში. მეცხრამეტე საუკუნის მეორე ნახევრამდე, რუსეთის გლეხობა სხოველის დონეზედ იმყოფებოდა, და არამც თუ რამე სახელმწიფო როლის თამაშზედ შეეძლო ფიქრი, არამედ, სწორეთ ზემოაღნიშნულ ხანაში დაიწყო პოლენ-

მიკა, რუსეთის საზოგადოებაში, იმის შესახებ;—ღირსია თუ არა რუსის გლეხი ადამიანის უფლების მოპოებისა. ჯერ ისევ რუსეთის ისტორიის დასაწყისშივე რუსეთის გლეხობას ემჩხეოდა, ანარქიული, უორგანიზაციო სიყვარული, ჯერ ისევ „ვლადიმერ კრასნოე სოლნუშკო“-ს დროინდელ ხალხურ ლექსებში, „ბილინებში“ გამოიხატება ამ გლეხობის არა სიმპატიური განწყობილება, ახლათ დაწყებული ორგანიზაციული სხოვრებისადმი.

ყველაზედ კარგათ გამოხატავს ამას ხალხური ლექსი, ალექსეი ტოლსტოის მიერ ნაპოვნი, რომელშიდაც აწერილია ილია მურომეცის კიევიდან გაპარვა.

„დუშნო ვ კიევე, ჩტო ვ სკრივე
ტოლკო კისნეტ კროვ!“

იძახის იგი გზა და გზა პურის ჭამით; რაც დრო გადიოდა და რაც უფრო მკვიდრ ნიადაგზედ დგებოდა იოანე კალიტის მიერ დაწყებული სახელმწიფოებრივი აღმშენებლობა, თათრებიდან გადმოღებულ სისტემაზედ, მით უფრო აშკარავდებოდა გლეხობის ანტიპატია, მით უფრო ნაღვლიანათ იღუშებოდა მისი შუბლი, ვინაიდან გრძნობდა რომ რაღასაც ჰკარგავდა, მას ნელ-ნელა მიწას აკრავდნენ, მერე ართმევდნენ ამ მიწას და მხოლოდ მასზე მიწერილ მანქანის როლს-ღა უტოვებდნენ, ამის სათავეს იგი, იქმოსკოვის ქრემლის კედლებში ჰხედავდა; უკვე მეთოთხმეტე, მეთუთხმეტე საუკუნის ევოსში ისმის ზიზღის მაგვარი ჰანგები.

„ჩტო ზა ხან, ჩტო ზა ორდა?

ზანგი.

(შემდეგი იქნება)

საგამომცემლო საზოგადოება „საქართველო“

მოეწყო საგამომცემლო საზოგადოება „საქართველო“, რომლის მიზანია საზღვარ-გარეთ ქართული მწიგნობრობისათვის ხელის შეწყობა, და არსებითად, მეცნიერულ-ისტორიულ და ეროვნულ-პოლიტიკური ხასიათის წიგნების თუ სხვა სახის ბეჭდვითი სიტყვის გამოცემა. გამომცემლობის ცენტრი და სტამბა დროებით ქ. ვალანტინეში იმყოფება. გამომცემლობას ჰყავს საზღვარ-გარეთის თითქმის ყველა ქვეყნებსა და ქალაქებში, სადაც კი ქართველი ემიგრანტები სსხოვრობენ, რწმუნებულნი. ამ მოკლე ხანში გამოვა საზოგადოების წესდება-მოწოდება.

გამოვიდა და ამ დღეებში გასაგრძელებლად მიუვათ ადგილობრივ რწმუნებულსთ საგამომცემლო საზოგადოება „საქართველო“-ს პირველი გამოცემა ბ-ნი ალ. ასათიანის „ძველი და ახალი მემკვიდრეობა“—224 გვერ. ფასი 10 ფრ.

ქურნალი „კავკასიონი“

1929 წელი დიდ მნიშვნელოვანი არის ქართულ ემიგრაციის სხოვრებაში. ამ წლიდან იწყებს გამოსვლას პარიზში ხელოვნების და მეცნიერების ყოველთვიური კრებული „კავკასიონი“. პირველ და მეორე ნომერში დაიბეჭდა პროფ. ექ. თაყაიშვილის გამოკვლევები და აგრეთვე მონაწილეობა მიიღო მთელი წყება ევროპაში მყოფ ქართველ ახალგაზრდათა ძალებმა. ჩვენს მძიმე დროში, იმედი „კავკასიონი“ დასძლევს დაბრკოლებებს და შეასრულებს თავის დანიშნულებას.

რედაქციისაგან.

— ამა წლის სექტემბერში შესრულდება ათი წელი პირველი ქართული სამხედრო სკოლის დაარსებიდან. რედაქციას მიზნად აქვს, აღნიშნოს ეს მნიშვნელოვანი დაცა, სპეციალური ნომრის გამოშვებით. ვთხოვთ ყველას, ვისაც კი მოეპოვება რაიმე საბუთები, მოგონებები, სურათები, სამხედრო სკოლის არსებობასთან დაკავშირებული, ე. ი. 1919-1920 წლის დროის, მოაწოდოს რედაქციას. ყველა მასალები და სურათები დაუბრუნდებათ პატრონთ.

— რედაქცია სთხოვს ყველა თანამშრომლებს, მუშაობის გასაადვილებლათ, ქურნალში მოსათავსებელი მასალა, დაწერილ იქმნას გარკვეულ ხელით, ფურცლის ცალ გვერდზედ.

რედაქცია და გამომცემლობა
ქართველ იუნკერთა კავშირი.

ფასი 5 ფრანკი.